

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Стела Иванова Балтова
научна специалност “Икономика (Бизнес услуги)”

Относно: дисертационен труд на тема „Ролята на интеркултурната комуникация в управлението и развитието на съвременните бизнес организации“ за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление, научна специалност (докторска програма) „Администрация и управление (Бизнес администрация)“.

Автор на дисертационния труд: Милица Небойша Миленкович

Научен ръководител: проф. д-р Ванче Бойков

Основание за представяне на становището: участие в състава на Научното жури по конкурс, съгласно Заповед № 240/3.11.2023 на Ректора на МВБУ и решение от първото заседание на Научното жури от 15.11.2023 г.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е с общ обем 245 страници, от които 238 основен текст, в това число 11 страници списък на информационните източници. Структуриран е както следва: въведение, основен текст, систематизиран в три глави, заключение, библиография и приложения. Приложенията по неговото съдържание (3 бр. в обем от 5 страници) съдържат въпросници за изследване и за измерване на показатели. Работата завършва с терминологичен речник от 2 страници. Научното изследване и получените резултати са добре онагледени с 42 таблици и 18 фигури в основния текст.

Справката за използваната литература съдържа 217 литературни източници, от които 203 заглавия на латиница и 14 заглавия на кирилица. Всички източници са относими към изследователската област на дисертационния труд, като са използвани и източници от последните години включително 2022 г., което потвърждава актуалността на изследваната тематична област и актуалността на цитираните резултати от научни изследвания.

Дисертационният труд е оформен съгласно техническите изисквания, заедно с автореферата и представените осем научни публикации по темата, представляват завършен продукт на самостоятелно научно изследване.

Дисертационният труд е посветен на **актуален** социален и управленски въпрос. Въпреки многообразието от публикации в областта на комуникациите, изследователският интерес към темата, и по-конкретно към ролята на интеркултурната комуникация за развитие на бизнес организациите, определят актуалността ѝ.

Въведението представя актуалността на темата, степента на разработеност на проблема и преглед на научна литература по темата, основната изследователска теза и изследователски въпроси, обекта и предмета на изследването, цел и задачи на дисертационния труд, структурата на дисертационния труд.

Основната цел на дисертационното изследване е ясно определена „да изследва значимостта на интеркултурната комуникация в управлението и развитието на съвременните организации, като в същото време се опита да покаже наличието на връзки между факторите на интеркултурната комуникационна компетентност и компонентите на интеркултурната чувствителност“ (стр. 6 в дисертацията). Оформени са два аспекта на основната цел, конструкция, която позволява на изследването да бъде по-конкретно и същевременно всеобхватно в своята цялост. За постигане на целта са формулирани три изследователски задачи, които са изпълнени в рамките на дисертационния труд.

Защитаваната **изследователска теза** на дисертационния труд е, че „интеркултурната комуникация играе ключова роля при управлението на организации, действащи в интеркултурна среда и включващи в състава си културно различни личности. За успешното управление на тези организации служителите се нуждаят от определени нива на интеркултурна комуникационна компетентност, която може да бъде подобрена с цел преодоляване на културните дистанции / бариери и успешното функциониране на организациите чрез интеркултурното взаимодействие. (стр. 8 в дисертацията). Много синтезирано и коректно във въведението авторката представя основните аспекти на методологията на изследването. Ограниченията на изследването са посочени ясно.

В своята цялост дисертационното изследване има практико-приложен характер.

2. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Изложението на дисертационния труд е представено в три глави, като е постигната добра балансираност по отношение на техните обеми, както и на отделните им параграфи, като както аргументирано, така и априори логично, трета глава е относително най-голяма и представя анализ на получените резултати.

Първа глава представя резултатите от анализа на публикации относно ключови теоретични положения и състояние на въпросите, свързани с интеркултурната комуникация. Критично са представени и обобщени теоретични постановки на същността и характеристиките на интеркултурната комуникация и на крос-културната, като част от интеркултурната, на подходите за изучаване на интеркултурната комуникация и културна идентичност и интеркултурна комуникация. Авторката отделя внимание и на културните профили и културни индикатори в контекста на интеркултурната комуникация, културна интеграция и връзката с лидерството в организациите.

Втора глава на дисертацията е посветена в конкретика на интеркултурната комуникация в управлението на организациите и на културните измерения на ценностите. Тук авторката извежда и обосновава твърдението, че „разликите в културните ценности, които детайлно и критично представя, водят до разлики в организационното поведение в различните културни региони“. Много адекватно са изведени бариерите пред интеркултурната комуникация и интеркултурните конфликти в организациите и тяхното управление, което дава възможност на докторантката при анализа на събраната информация, в глава трета да потвърди изведените хипотези.

Изследователският характер на Милица Миленкович и уменията ѝ за аналитичност и всеобхватност на прилагане на резултатите от извършените изследвания се проявяват най-силно в последната **трета глава** на дисертационния труд.

В тази глава е формулирана една хипотеза, наречена „обща хипотеза“, и 4 подхипотези. Считам обаче, че ако хипотезите са формулирани още във въведението, критичният анализ на теоретичните постановки по темата, който в дисертационния труд е много изчерпателен, конкретен и насочващ към бъдещи изследвания, би могъл да съдейства за подкрепяне или отхвърляне на изведените от докторантката работни хипотези.

Постигнатото в трета глава мога да определя като **най-важният принос в работата**, до който се стига логично и последователно. Бих препоръчала обаче представената в детайли методология на изследването, да се структурира в отделна глава. Заслужава да се отдаде на методологичната част значимо по-голямо внимание, защото докторантката е избрала много подходящи изследователски методи, които адекватно са приложени и са дали възможност изследването да постигне своите цели и да има научна стойност. Използвани коректно са метода SPSS Statistics и следните анализи: анализ на надеждност; факторен анализ; дисперсионен анализ – ANOVA,

T-test; корелационен анализ; регресионен анализ. Резултатите от изследването позволяват да бъдат установени редица зависимости във връзка с ролята и значимостта на интеркултурната комуникация за развитието и успеха на съвременните организации, интерпретирани отговорно и прецизно от докторантката в края на трета глава. Аргументирано е защитена общата хипотеза на изследването за наличието на значими връзки между изследваните фактори на интеркултурната комуникационна компетентност и компонентите на интеркултурната чувствителност на хората, като са потвърдени изведените подхипотези 1,3,4 и частично хипотеза 2. Глава трета завършва с детайлно разписани насоки и препоръки за подобряване и усъвършенстване на интеркултурната комуникация и комуникационната компетентност при управлението и развитието на организациите.

Заключението представя в резюме постигнатите научни и научно-приложни резултати в дисертационния труд.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Внимателният прочит на дисертационния труд, публикациите, в които са изложени научните виждания и резултати от изследователската работа на докторант Милица Миленкович, показват изключителния интерес на докторантката към изследваната тематика и респективно нейното посвещаване на изследователските въпроси в широка всеобхватност.

Приемам и подкрепям изведените от авторката основни научни и научно-приложни приноси (4 на брой), идентифицирани в дисертационния труд и формулирани в автореферата, които се свеждат до:

- Систематизирани са множество дефиниции на основни понятия, както и теоретични възгледи, свързани с интеркултурната комуникация, в научната, специализираната, изследователската литература;
- Приложена е методика на изследване, комбинираща инструментариум, който включва както самостоятелни въпросници, така и адаптирани по конкретни модели, изследващи интеркултурната комуникационна компетентност;
- Предложени са препоръки и насоки за подобряване и усъвършенстване на интеркултурната комуникация на организациите и развитие на комуникационната компетентност на служителите;

- Очертани са нови възможности и варианти за бъдещи проучвания в областта на интеркултурната комуникация, вкл. чрез търсенето на нови значими връзки между компонентите (и моделите) на интеркултурната комуникационна компетентност.

Посочените резултати и приноси са лично дело на докторанта и вярно отразяват постигнатите резултати като създават предпоставка за продължаване и задълбочаване на научното изследване, което пожелавам и препоръчвам на Милица Миленкович.

Високо оценявам индивидуалния и елегантен подход на докторантката към всеки детайл от изследването. Проличава стремеж към изследване в дълбочина.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката е публикувала основните резултати от направеното изследване по темата на дисертационния си труд на български език, на английски език и на сръбски език в осем публикации. Една от публикациите е самостоятелна, а всички останали в съавторство. Публикувани са в периода 2021-2023 г. и отразяват основни моменти и постижения, свързани с работата по темата на дисертационния труд.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът е разработен съгласно изискванията, като отразява в обем от 41 страници съдържанието на дисертацията и постигнатите основни научни и научно-приложни резултати. Справката за приносите коректно отразява постигнатите от автора резултати. Съдържа списък с публикации на автора по темата на дисертацията.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Поздравявам докторантката и научния ѝ ръководител за стойностната работа.

По време на обсъждане на дисертационния труд в първичното звено в МВБУ имах възможност да отправя бележки и препоръки към докторант Милица Миленкович, които установих, че са взети под внимание в степен, преценена от докторантката. Нямам други критични бележки и препоръки, освен направени по-горе в становището.

Бих желала да отправя следния въпрос към докторантката: Навлизането на изкуствения интелект във всички аспекти на социално-икономическия живот би ли повлияло интеркултурната комуникация в управлението и развитието на бизнес организациите?

7. Заключение

В заключение мога да заявя, че представеният дисертационен труд е задълбочено изследване на актуални практически проблеми. Той показва, че докторантката притежава теоретични знания в изследваната област и способност за провеждане на самостоятелни изследвания. Постигнатите приноси с научно-приложен характер са категорично доказани в работата.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото приложение, както и на утвърдените вътрешни правила и норми в МВБУ. Това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да вземат решение за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.7 Администрация и управление на Милица Небойша Миленкович.

11.01.2023 г.
гр. София

Подпис:
(доц. д-р Стела Балтова)